

///// recenze //////////////////////////////////

**ODSTÍNY (A STÍNY)  
ANALYTICKÉ FILOSOFIE  
VĚDY**

Lukáš HADWIGER ZÁMEČNÍK,  
*Nástin filozofie vědy. Empirické zá-  
klady vědy v analytické tradici.* Host:  
Brno 2015, 409 stran.

**Jan Maršálek**

„Kdo by nesnil, alespoň někdy, velký sen o redukci vědeckých teorií a nalezení jednotného popisu reality? Kdo by se rád nevracel k pozitivistickému snu o růstu poznání?“ (134)<sup>1</sup> Komu se takové řečnické otázky překonávají s pocitem nelibosti, toho dost pravděpodobně Zámečnickův *Nástin filozofie vědy* tu a tam trochu rozčílí. Mohlo by se říci, že to v případě knihy, která by pro slovo „nástin“ v názvu mohla být předem podezírána z metodologické smířlivosti, vlastně není až tak špatný čtenářský zážitek. Práce olomouckého filosofa Lukáše Zámečnicka je ale přece jen více knihou pro vyvolené než „pouze“

knihou s názorem. A není tomu tak proto, že by filosofie vědy měla být ze své podstaty – filosofické duchem a vědecké zájmem – čtenářsky nějak mimořádně neproniknutelná. Potíž je spíše v jejím *ideálním čtenáři*, kterým je patrně přemýšlivý fyzik bytostně přesvědčený o tom, že by se i ti jeho oborově nejvzdálenější kolegové rádi stali přemýšlivými fyziky. Proč k přemýšlivosti podle Zámečnicka patří tepání sociálních a humanitních vědců, o které v jeho knize jinak vůbec nejde, je záhadou spíše socio-psychologického než epistemologického rádu. Ostatně by snad ani nestála za zmínku, kdyby se ovšem tato zjevně špatně zvládaná a docela jistě zbytečná agresivita nepropila až na přebal knihy: „Skončí sociální a humanitní vědy jako karikatury uměleckých spolků?“ Nejspíš záleží na stavu kvantové fyziky.

Otázka úslužnosti filosofie vůči vědeckému oboru, kterým se zrovna zabývá, by vůbec stála za podrobnější prozkoumání, a to nejen kvůli pochopení obvyklého ponižování společenských věd. Je přitom pozoruhodné, že se běžný požadavek normativního charakteru filosofie vědy nezdá příhodnost této otázky jakkoli oslabovat.

Nárok na to, aby byla filosofie vědy normativní disciplínou, vznáší Zámečnick explicitně. Filosofie vědy

<sup>1</sup> Není-li uvedeno jinak, čísla v závorkách odkazují ke stránkám recenzovaného díla.

má podle něj za úkol provádět pojmovou analýzu, kritiku teoretické struktury zkoumaných disciplín, má se zabývat „kontrastem teoretické soudržnosti a experimentálních omezení“ (11), má být schopna rozlišit mezi vědou a pseudovědou (srov. 13). Normativní role filosofie vědy má také vycházet z jejího významu pro naši společnost založenou na vědeckém poznání, ve které je podle autora něco v nepořádku: „Souhrnně řečeno ve mně vyklíčilo zjištění, že nás vědci převážně pouze přesvědčují, co vše by mohlo být skutečností, aniž by současně byli schopni říci, co by mělo být skutečností. A že ztracená generace filosofů vzdala svůj normativní úkol a stala se nadšenými přizvukovači vítězství faktu nad smyslem.“ (9)

„Ztracená generace filosofů“ nicméně nepředstavuje vlastní látku Zámečnickovy práce. Tou jsou různé programy filosofie vědy (syntaktický, sémantický, pragmatiký), které autor postupně představuje ve třech částech své knihy, doplněných o pojednání o současné filosofii fyziky. Výklad je v nich systematický, neboť u každého ze tří filosofických přístupů k vědě autor sleduje způsob, jakým je nahlíženo na vědecké vysvětlení, na strukturu vědeckých teorií, jejich testování a vývoj. Nápadný je přitom Zámečnickův nezáměr o časovou linku, kterou by bylo možné studovanými filosofii osadit. Historie idejí

ostatně najdeme v jeho knize stejně málo jako obvyklého portrétování oborových velikanů. Čtenář dokonce může nabýt dojmu, že kdyby to šlo, Zámečnick by se jménům nejraději vyhnul úplně.

Krátce k jednotlivým přístupům filosofie vědy. Ve své *syntaktické podobě* (logický empiricismus jako zdroj, Hempel, Popper ad.) se filosofie vědy vzhlízí ve formalizovaných disciplínách (typicky ve fyzice), když pojímá vědecké teorie jako deduktivní systémy. Syntaktický filosof vědu racionálně rekonstruuje tak, aby z vybraných tvrzení (axiomů, kterými jsou nejlépe vědecké zákony) vyplývala další tvrzení (teorémy), jež jsou vztahována k empirické zkušenosti. Přesvědčení, že je věci empirické evidence přímočaře rozhodovat mezi soupeřícími vědeckými hypotézami, se této filosofii stane později sice osudným, chuť spoléhat se v takových záležitostech na vnější svět už ale nikdy tak docela nevyjmí.

O poznání méně empirická je syntaktická filosofie vědy ve způsobu, jakým přistupuje ke svému vlastnímu předmětu: syntaktický přístup k vědě je, již to bylo řečeno, svou povahou rekonstrukcionistický. Nezajímá jej „reálný vznik a budování teorií, ale pouze jejich zpětně zrekonstruovaná axiomatická podoba.“ (31) To mimo jiné znamená, že popis vlastní vědecké praxe syntaktický filosof přenechává

např. historikům, psychologům či sociologům, třebaže si o nich nemosí nic moc dobrého. Veskrze programová nerealističnost syntaktického pojetí vědy se nicméně stává nepohodlnou ve chvíli, kdy svými vysokými standardy poměří logickou strukturu *platných* vědeckých teorií. Jak Zámečník podotýká, prakticky žádné reálné vědecké vysvětlení nespĺňuje nároky obecného deduktivně-nomologického modelu, který syntaktická filosofie vědeckému vysvětlení předepisuje, a to ani při pokusech o jeho tolerantnější vyznění (srov. 40–43). Neméně problematické se ukázalo být i předepsané testování teorií cestou jejich empirického ověřování či prostřednictvím falzifikace (tato strategie je tradičně spojována s Popperem): „Z hlediska logiky nemůže být nikdy vědecký zákon kompletně podepřen (konfirmován), ani úspěšně vyvrácen (falzifikován) konečným množstvím empirické evidence.“ (62) Dospět k závěru, že je třeba logický pohled regulovat vědeckou praxí, pak znamená učinit první krok mimo syntaktický filosofický program.

Je škoda, že Zámečník tohoto problematického vztahu syntaktické filosofie vědy k reálným vědeckým postupům a zdůvodněním nevyužil k hlubší úvaze o normativitě filosofie vědy, kterou ne zcela jasně obecněji obhajuje. V závěru knihy se sice znovu dočítáme, že v neu-

vědomování si svého normativního úkolu ve vztahu ke speciálním vědám spočívá „největší bída současné filosofie“ (314), tento úkol ale přece nestačí jen *zadat* (např. v termínech „kritického dohledu nad vědami“, „pojmové analýzy“ apod.), měl by být také podroben analýze. Kdy se stává předpisu vzdorující vědecká praxe schopna iniciovat úpravy předpisu samého? Jak se normativní charakter dané filosofie vědy promítá do jejího pojetí vědeckého vývoje (který syntaktická filosofie chápe jako kontinuální pokrok poznání)? Zámečník se snaží svoji práci prezentovat jako à thèse, svoji tezi jako by ale v jejím průběhu zapomínal rozvíjet.

Druhý ze sledovaných typů filosofie vědy, přístup sémantický, spojuje Zámečník s rozvojem biologie v druhé polovině 20. století (po objevu struktury DNA): „platí prostě, že k současné biologii musíme přistupovat jinak než k fyzice.“ (85) V kontextu autorovy již zmiňované neskrývané antipatie k disciplínám, které se fyzikalismu zjevně vymykají, to sice zas až tak „prostě“ nezní, biologie si ale v jeho očích alternativní filosofie vědy zkrátka zasloužila. „Biologie se od fyziky liší v mnoha ohledech, které úzce souvisí s tím, jak jsme rekonstrukcionisticky vymezili vědu perspektivou syntaktické filosofie vědy. Biologie netvoří teorie na bázi axiomatických systémů, z nichž by

bylo možné dedukovat důsledky. Vysvětlení v biologii se mnohem častěji buduje na funkcionálním základě. Koroborace biologických hypotéz je sice samozřejmostí, ale na druhou stranu existuje pouze jedna velká biologická teorie, molekulárně založená teorie evoluce, kterou většinou vnímáme jako nezpochybnitelný fakt. Vývoj biologie spíše odpovídá antikumulativistickému a diskontinualistickému pojetí, pokud ovšem nechceme hodnotit pouze uplynulých zhruba šedesát let kontinuálního rozvoje molekulární biologie.“ (84)

Rozuměla-li syntaktická filosofie vědy vědecké teorii jako logicky strukturovanému systému tvrzení, která mají zachycovat svět takový, jaký skutečně je, pracuje *sémantické pojetí* vědecké teorie nově s ideou modelu. Vědecká teorie je zde chápána jako „množina vědeckých modelů“ (96), které jsou prostřednictvím hypotéz vztahovány („na bázi izomorfie nebo podobnosti s reálnými systémy“) ke světu. Vědecká teorie tedy představuje jakousi *sadu* alternativních modelů, které mohou být různě uplatňovány v závislosti na specifických situacích (příkladem jsou různé modely kvantové teorie, „které jsou v různé míře přijímány a uplatňovány v konkrétním výzkumném kontextu“, 97). Nakolik tento typ filosofické reflexe vědy reaguje na specifické potřeby studia biologie

a nakolik je spíše odpovědí na krizi empirismu vyvolanou Quinovými „Dvěma dogmaty empirismu“ z roku 1951<sup>2</sup>, není ze Zámečnickova rozboru příliš jasné. Příslušná kapitola je sice rozehrána právě Quinem, sémantický přístup samotný je ale svázán právě s biologií s tím, že by snad mohl být vhodný také pro studium disciplín sociálních a humanitních (srov. 85). Před hlubším rozбором sémantického přístupu přitom dává Zámečník v příslušné části své knihy znovu přednost obecnějšímu výkladu těžkostí, kterým čelí syntaktický přístup na nejrůznějších svých citlivých místech: zpochybněn je deduktivně-nomologický model, který je usvědčen z neupřímnosti (zamlčuje vedlejší podmínky své platnosti), odhalena je falešnost předpokládané symetrie mezi explanací a predikcí (tedy přesvědčení, že když umíme pomocí deduktivního schématu vysvětlovat, umíme automaticky také predikovat), zproblematizována je možnost izolování sledovaných kauzálních vztahů (srov. 103–117). Ani pojednání o rozšířeném falzifikacionismu (Lakatos), který reaguje na úskočnost vědeckých teorií bránících se falzifikací rozvíjením ochranných hypotéz (s. 117–126), není autorem

<sup>2</sup> Text vyšel v českém překladu v Jaroslav PEREGRIN – Stanislav SOUSEDÍK (eds.), *Co je analytický výrok?* Praha: OIKOYMENH 1995, s. 79–99.

se sémantickou filosofií vědy spojo-  
váno nijak specificky; k pozitivnímu  
vymezení sémantického přístupu  
konečně není využita ani kapitola  
o „krizi empirického východiska  
vědy“ (126–134).

Je zjevné, že Zámečnick nemá  
sémantický přístup rád. Jeho  
představitelé si sotva zaslouží být  
jmenováni („Jeden velký filosof  
sémantického období filosofie vědy  
navrhl [...]“, 134). Patrně proto, že  
se podle autora namísto odpovědné  
a rozumné filosofické reflexe sémanti-  
čtí filosofové uchylují k pouhé „in-  
telektuálně uspokojivé masturbaci  
čistého rozumu“ (135). Je to málo? Ať  
tak či onak, uznat lze alespoň tolik,  
že jen málokdo by si troufnul takto  
elegance(s)prostou charakteristiku  
připojit ke konkrétnímu jménu ...

Rozšířené kritiky se nakonec  
dostane alespoň Thomasu Kuhnovi,  
který by si ovšem „přísně vzato [...]“  
zasloužil ve filosofii vědy pouze  
marginální poznámku o možnosti  
jistého radikálního, ke konstruktivi-  
smu vedoucího, domýšlení Quina“  
(137). Pro rekonstrukci sémantick-  
ého přístupu není Kuhn podle  
Zámečnicka nijak zvlášť podstatný,  
protože je ho ale všude plno, nebylo  
jej možné přejít mlčením. Čím méně  
ovšem Zámečnick Kuhnovi ve své in-  
terpretaci přeje, tím více bije do očí  
jedna pozoruhodnost týkající se celé  
jeho práce. V textu celkově velmi  
zdrženlivém k prozrazování autorem  
používané sekundární literatury se

v citovanosti vyjímá Rosenbergova  
*Philosophy of Science: A Contem-  
porary Introduction* z roku 2000.<sup>3</sup>  
Této knize dokonce Zámečnick velmi  
často dává přednost před původními  
díly myslitelů, o nichž pojednává,  
což je obzvláště (podezřele) nápadné  
právě ve zpracování Kuhna: není-li  
totiž na dvanácti stranách (137–149)  
věnovaných Kuhnovi samotný  
Kuhn citován ani jednou, Rosenberg  
si zasloužil hned sedm odkazů. Zá-  
mečnick svoji slabost pro Rosenberga  
nikde nevysvětluje, využívá jej ale  
způsobem, který naznačuje, že jej  
nepovažuje ani tak za originálního  
myslitele hodného zvláštní pozor-  
nosti jako spíše za spolehlivého  
vykladače, ke kterému lze chovat  
běžnou provozní důvěru. Otázkou  
ovšem je, zda je to dost.

*Pragmatický přístup* ve filosofii  
vědy sdílí s přístupem sémantick-  
ým důraz kladený na vědecké  
modely. Nancy Cartwrightová,  
Base van Fraassen a Ronald Giere,  
které Zámečnick uvádí jako typické  
zástupce tohoto směru filosofie  
vědy, mají za to, „že věda nevytváří  
pravdivé popisy reality, ale pouze

<sup>3</sup> V druhém vydání viz Alex ROSENBERG,  
*Philosophy of Science: A Contemporary  
Introduction*, Londýn – New York:  
Routledge 2005. V kontextu Zámečnickových  
antipatií k sociálním a humanitním vědám  
stojí za pozornost, že je A. Rosenberg taktéž  
autorem titulu *Philosophy of Social Science*,  
Boulder: Westview Press 1988 (v třetím vy-  
dání pak 2008). V této práci ani Rosenberg  
sociální vědy nijak nešetří.

tvoří modely, které jsou empiricky adekvátní pro dosažení určitých pragmatických cílů.“ (162) Nový důraz na sledované účely oproti dříve popsaným přístupům zvýrazňuje roli vědce, čímž se některé z dřívějších problémů zdají ztrácet na významu. Výklad modelové *dynamické* koncepce vědeckých teorií, která „z dynamiky vzájemných vztahů a proměn modelů vyvozuje konceptuální rámec pro racionální rekonstrukci vzniku vědecké teorie a jejího vývoje“ (169), pak bohužel trpí značnou nepřehledností. Bez pevnějšího výkladového ukotvení může snaha o racionální rekonstrukci vzniku a vývoje vědeckých teorií, která se „nemusí opírat o sociologii a historiografii vědy“ (172), tak trochu připomínat slavné Rousseauovo zvolání: „Především vynechme všechna fakta!“<sup>4</sup> Zámečnick se tento projekt „racionální rekonstrukce vývoje vědeckých teorií“ sice snaží lépe přiblížit v závěrečné kapitole příslušné části, přiznává ale, že jde o koncepci „otevřenou“ a „nehotovou“ (207).

Samostatná a svým rozsahem nejvýznamnější část knihy je věnována filosofii fyziky („Filosofie vědeckých disciplín“, s. 209–311).

<sup>4</sup> Jean-Jacques ROUSSEAU, *Rozpravy*. Praha: Nakladatelství Svoboda 1978, s. 84. Rousseau takto ovšem v úvodu k *Rozpravě o příčinách a původu nerovnosti mezi lidmi* odhaluje svoji analytickou metodu, která racionální rekonstrukci přisuzuje zvláštní účel.

Budiž otevřeně řečeno, že tomu, kdo viděl fyziku naposledy na střední škole, se může z tohoto přeletu nad její současnou podobou lehce zatočit hlava. Třebaže se jeho rozbor obchází bez formálního aparátu, nemá Zámečnick se svými čtenáři velké slitování. Chuť autora nezdržovat se vysvětlováním každé „maličkosti“, kterou si pilný čtenář opravdu může nastudovat z jiných zdrojů, je na druhou stranu vhodné respektovat. Horší je to, že dost možná ani při nejlepší vůli nebudou čerství absolventi rychlokurzu pojmosloví současné fyziky s to rozpoznat originalitu Zámečnickova výkladu a pravděpodobně zaměří svoji pozornost k jeho vztahu k obecné filosofii vědy, o níž byli poučeni ve třech předchozích oddílech. Tento vztah je ovšem přinejmenším nevyjasněný. Fyziku totiž Zámečnick nepředstavuje jako pole, na kterém by měly být ilustrovány dříve charakterizované tři přístupy filosofie vědy; filosofie fyziky pro něj spíše představuje novou etapu filosofie vědy, která se ve své tradiční (normativní a analytické) podobě podle mnohých vyčerpala: „Zabývat se neustálou strukturou vědeckých teorií, vysvětlením, testováním a vývojem vědy z univerzální perspektivy jako by už nemohlo nabídnout nic nového. [...] Smysluplnou reakcí na tuto neutěšenou situaci bylo nabídnutí nového postupu, kterým by se měli filosofové řídit. Tímto

postupem byla specializace filosofů vědy na jednotlivé disciplíny.“ (210) Na první pohled se tak do potíží zpětně dostává postavení oněch tří filosofických přístupů, o nichž Zámečnick rozhodně nepojednával v duchu ohlédnutí se za filosofiemi vědy minulosti. Mělo snad původní upozadění otázky jejich aktuálního postavení posloužit jejich předvedení jako *reálných variant* filosofických přístupů k vědě, které by měly být posuzovány z hlediska jejich epistemické síly, a nikoli podle jejich úspěchů na reálném trhu idejí? Zámečnickova nedůvěra k historickému a sociálnímu se myslím na více místech knihy ukazuje jako radikální, jeho vztah k historii však není prost ambivalence: historický vývoj jako by byl skvělým generátorem různých podob filosofické reflexe vědy, což ale neznamená, že by mu bylo také dovoleno tyto své produkty přesvědčivě eliminovat. Toto autorovo východisko – snad mu je zde nepřisuzujeme neprávem – není ve svém vztahu k tradičním historiím (vědy, filosofie, idejíbez zajímavosti, patrně by ale mělo být nějak explicitně obhajováno, což bohužel Zámečnick nečiní.<sup>5</sup>

<sup>5</sup> Kritika za to, že si autor nějaké práce nějaký problém neklade, je obvykle poněkud nemístná. Jde zde spíše o osobní postesk motivovaný také tím, že v českém prostředí je v tomto ohledu na co navazovat. Viz zejm. Daniel ŠPELDA, *Proměny historiografie vědy*. Praha: Filosofia 2009.

Ve filosofii fyziky lze podle Zámečnicka dobře rozlišit čtyři odvětví (historický přístup, teoretická fyzika, interpretační odvětví, experimentální metafyzika, srov. 220–230), která se různým dílem promítají do zbytku jeho pojednání. Stručné a výběrové nahlédnutí do dějin fyziky<sup>6</sup> eskortuje čtenáře k současné fyzice standardního modelu částic a interakcí, které se Zámečnick věnuje nejobsáhleji a s největší chutí, třebaže i zde je jeho stanovisko vlastně kritické. Rozbor metodologie současné fyziky (264–275), její ontologie (275–291) a axiologie (291–311) má představovat ukázkou interpretačního přístupu, jenž „vyvozuje z fyzikálních teorií konceptuální důsledky, které nebyly fyzikům přímo na očích, a poukazuje na možnou víceznačnost a vzájemnou ne/kompatibilitu těchto interpretací.“ (220) Vztah, který takové pojetí filosofie fyziky poutá ke třem dříve představeným, a nyní jako by zapomenutým, univerzalistickým typům filosofie vědy, je bohužel dosti nejasný: „Současný standardní model částic a interakcí

<sup>6</sup> Zámečnick sice mluví o „přehledu historické filosofie fyziky“ (259), na příslušných stránkách však *stricto sensu* žádný přehled historické filosofie fyziky nenajdeme. Tento oddíl je naplněn spíše jakousi historií fyziky viděnou z nadhledu, který je implicitně prezentován jako filosofický. O tom, co činí historií fyziky „filosofickou“, autor bohužel nikde nepojednává.

je samozřejmě svými představiteli chápán jako nedokončený, proto se také jedná o model. I zde je tedy vhodnější sémantické, respektive modelové pojetí teorií, což příznačně dokládá Victor Stenger v knize *Comprehensible Cosmos*, když spíše než že by představil strukturu axiomatiky fyzikálních teorií, soustřeďuje se na vyložení významu jednotlivých klíčových vědeckých konceptů [...] a metod a následně představuje centrální komponenty teoretických struktur standardního modelu. Stengerova kniha nám bude v mnoha ohledech na následujících stranách oporou.“ (264) Znamená to tedy, že je Zámečnickovo pojednání o filosofii fyziky (ze své větší části) ilustrací sémantického přístupu? A jak se k němu tedy má ono „interpretační odvětví“ této speciální filosofie vědy? Tyto a další podobné nejasnosti zásadně otupují vyznění nejen samotné „fyzikální“ části Zámečnickovy knihy, ale vlastně celé jeho knihy.

Naopak dobře zřetelná je v části věnované fyzice docela jiná linka, a tou je autorova kritika nespoutané kreativity teoretických fyziků. Některé programy teoretické fyziky by podle něj měly „zabrzdit své spekulativní nadšení“ (227), které je může zavádět až ke zřeknutí se empirického kritéria. Velká část současně spekulativní fyziky podle Zámečnicka „maskuje neznalost metafyzickou vizí“ (305), kterou

je třeba kultivovat empirickým výzkumným programem. „Nejsme neomezené bytosti s nekonečnou myslí,“ píše Zámečnick. A pokračuje sice trochu záhadně, nicméně stále razantně: „Svůj vědecký zápal musíme vždy brzdit reflexí našich hranic, které jsou nám sice zvnějšku nenahlédnutelné, ale přesto zřejmé.“ (306)

V těchto opakovaných výzvách ke zdrženlivosti adresovaných teoretické fyzice se zjevně uplatňuje i ona normativita filosofie vědy, na kterou Zámečnick kladl důraz již v úvodu knihy a jejíž význam znovu podtrhává také v jejím závěru. Na stejném místě pak také Zámečnick nastiňuje pět cest, kterými by bylo možné se při příštím filosofování o vědě vydat. Stále je podle něj proveditelné pokračovat v rekonstrukcionistických přístupech k vědě, které představuje syntaktické, sémantické a pragmatické reflektování struktury vědeckých teorií, povahy vědeckého vysvětlení, vědeckého testování a vývojových tendencí vědy. Zcela nečekaně je za hlavní nevýhodu těchto přístupů označen jejich technicistní charakter: „[...] je pravda, že by si každý obor, i filosofický, měl uchovat určitý esprit, který jej povznese nad jeho jinak většinou nudnou agendu. Proto by rozhodně další vývoj filosofie vědy neměl zůstat jen u jinak naprosto oprávněného rekonstruktionistického přístupu.“ (316)



Každá část tohoto argumentu zní podezřele: „nudná agenda“, „proto“ a „rozhodně“, „naprosté oprávnění“. Buď jak buď, zábavnější a celkově zřejmě nejvíce žádoucí variantou je podle Zámečnicka rozvíjení filosofii specifických oborů. Těsný vztah s konkrétními obory podle něj navíc naplňuje intenci analytických filosofů, kteří podrobnou znalost konkrétní vědecké disciplíny vždy chápali jako vhodný základ pro budování obecné filosofie vědy. Třetí možností je balancování filosofie vědy na hraně metafyziky, kde je však riziko pádu do hlubin spekulací až příliš velké. Tak trochu z opačné strany lze také vsadit na nové disciplíny (sociologii, psychologii, historiografii vědy), které filosofii vědy konkurují již od 80. let minulého století, ač ji zatím nedokázaly zdolat – pro Zámečnicka z dobrých důvodů. A konečně je tu „nejefemnější možnost“, jíž je „zkoumat povahu normativních východisek vědy, tj. podrobit zkoumání samotnou bázi našeho rozumění vědě“ (318), a dospět k tomu, že nějaké hodnotové východisko (pro Zámečnicka především východisko empirické) je pro vědu nevyhnutelné.

Proč ne. Někdo by pravda mohl mít pocit, že zde Zámečnick vějíř budoucích možností nerozevívá úplně. Protože se ale před jinými návrhy nijak autoritativně neuzavírá, snad na tom zase až tak nezáleží. Nabízí se kupříkladu porozhlédnutí se

po kontinentální tradici ve filosofii vědy, která má i v českém prostředí své slyšitelné zastánce.<sup>7</sup> Zda Zámečnick zvolil dobře, když se otevřeně diskuse s nimi dobrovolně zřekl (již v podtitulu knihy čteme, že v ní půjde o *analytickou* tradici), je podle mého názoru sporné. Jeho práce tím samozřejmě získala jednoznačnější zařazení, určité zohlednění nevýlučnosti analytické tradice by však bývalo bylo užitečnější než třeba již zmiňované zatěžování celého textu neplodnými výpady proti společenským a humanitním vědám. Tuto výtku na druhou stranu není třeba nijak přeceňovat, protože svou vlastní pozici autor vložil dostatečně jasně, a každý se tedy může ve vztahu k ní vlastními silami lehce zorientovat. Zámečnick je jednoznačně výrazným autorem, který pomáhá půdorys, na němž působí malá a roztroušená česká komunita zájemců o filosofii vědy, vyjasňovat (třebaže tento ohled nevstupuje do jeho textu přímo).<sup>8</sup> I když tedy

<sup>7</sup> Na myslí mám historicky orientované práce Ladislava Kvasze, Daniela Špeldy, Miloše Kratochvíla, Ondřeje Švece, Jindřicha Černého a dalších. K rozmanitosti tzv. historické epistemologie srov. Tomáš DVOŘÁK a kol., *Současné přístupy v historické epistemologii*. Praha: Filosofie 2014.

<sup>8</sup> Domácí produkce filosofů a historiků vědy relevantní pro Zámečnickův výklad by přece jen mohla být zohledňována častěji. Např. v pasážích věnovaných Nielsu Bohrovi flagrantně chybí odkaz na nedávnou práci Filipa Grygara (Filip GRYGAR,

Lukáš Zámečník panorama filosofie vědy nenastiňuje nijak nezaujatě, bylo by dobré, aby byl jeho text přijat za naléhavý podnět k diskusím, které by mezi sebou domácí filosofové věd(y) měli vést.

*Komplementární myšlení Nielse Bohra v kontextu fyziky, filosofie a biologie.* Červený Kostelec: Pavel Mervart 2014). V oblasti přehledové literatury jistě mohl být vzpomenut Břetislav Fajkus (Břetislav FAJKUS, *Filosofie a metodologie vědy. Vývoj, současnost a perspektivy.* Praha: Academia 2005). Budiž dále zmíněna studie Vladimíra Havlíka (Vladimír HAVLÍK, *Anomálie, ad hoc hypotézy a temné stránky kosmologie.* Červený Kostelec: Pavel Mervart 2015), která však nejspíše vyšla až po dokončení Zámečnickova rukopisu.